

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA
Oddelek za predšolsko vzgojo

DIPLOMSKO DELO

Damjana Nestorović

Maribor, 2016

UNIVERZA V MARIBORU

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Oddelek za predšolsko vzgojo

Diplomsko delo

**KAKO IZDELAMO SENČNE LUTKE IN LUTKOVNO
DRAMATIZACIJO V VRTCU**

Mentorica:

Izr. prof. Sabina Šinko

Kandidatka:

Damjana Nestorović

Maribor, 2016

Lektorica:

Barbara Pavlovič Plevanč, prof. slovenščine

Prevajalec-ka:

Neja Antončič, uni. dipl. prev.

ZAHVALA

Zahvaljujem se izr. prof. Sabini Šinko, ki mi je kot mentorica s svojimi nasveti in usmeritvami ter strokovno pomočjo pomagala pri izdelavi diplomskega dela.

Hvala tudi ravnateljici Ani Srpčič ter vsem strokovnim delavcem Vrtca Čebelica Šentjernej, še posebej vzgojiteljici Andreji Baznik in vsem ostalim, ki so mi kakorkoli pomagali in jih nisem omenila.

Največja zahvala gre moji družini, prijateljici Sabini in pokojnemu fantu Benjaminu, ki so mi skozi celotno trajanje študija stali ob strani, bili z mano v najtežjih trenutkih in me vzpodbujali, da mi je uspelo uspešno zaključiti študij in izpolniti željo iz otroštva, postati vzgojiteljica.

Hvala!

UNIVERZA V MARIBORU
PEDAGOŠKA FAKULTETA

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Damjana Nestorović, roj. 22. 11. 1988, študentka Pedagoške fakultete Univerze v Mariboru, smer predšolska vzgoja, izjavljam, da je zaključno delo z naslovom Kako izdelamo senčne lutke in lutkovno dramatizacijo v vrtcu, pri mentoriciizr. prof. Sabini Šinko, avtorsko delo. V zaključnem delu so uporabljeni viri in literatura korektno navedeni; teksti niso prepisani brez navedbe avtorjev.

Maribor, 13. 9. 2016

POVZETEK

Diplomsko delo z naslovom Kako izdelamo senčne lutke in lutkovno dramatzacijo v vrtcu predstavlja vzgojno delo v skupini otrok starih 5–6 let.

Teoretični del diplomske naloge opisuje lutko, vrste lutk, senčne lutke ter njihove vrste, dramatzacijo zgodbe in praktično delo.

V praktičnem delu diplomske naloge je bil namen otrokom predstaviti senčne lutke, senčno gledališče, otroke seznaniti z literarno predlogo Pod medvedovim dežnikom avtorice Svetlane Makarovič, izdelati lutke in otroke pripraviti na samostojno uprizoritev lutkovne dramatzacije z izdelanimi senčnimi lutkami.

Otroci v tem starostnem obdobju senco že poznajo in z veseljem sodelujejo v načrtovanih igrah z njo. Znajo sodelovati, si med seboj pomagati, se opominjati in samostojno uprizoriti lutkovno dramatzacijo. Senčne lutke so zanje zelo zanimive, neobičajne.

Ključne besede: lutka, vrste lutk, senčne lutke, dramatzacija zgodbe.

ABSTRACT

The thesis titled How to make shadow puppets and puppet dramatization in kindergarten represents educational work in the group of children aged 5 – 6 years.

The theoretical part of the thesis describes what a puppet is, types of puppets, shadow puppets and their variations, dramatization of stories and practical work.

The purpose of the practical part of the thesis was to acquaint children with shadow puppets, shadow theater, to present the script *Pod medvedovim dežnikom* written by Svetlana Makarovič, create puppets and children prepare for independent puppet dramatization with shadow puppets.

Children of this age are already acquainted with shadow and gladly participate in planned shadow games. They are able to participate, help and remind each other, as well as independently perform a shadow play, as they find shadow puppets very interesting and extraordinary.

Key words: puppet, types of puppets, shadow puppets, dramatization of a story.

Kazalo

1 UVOD.....	1
2 TEORETIČNI DEL	2
2.1 KAJ JE LUTKA?.....	2
2.2 LUTKARSTVO	3
2.3 UPORABA LUTK.....	4
2.4 LUTKA IN OTROKOV RAZVOJ	5
2.4.1 RAZVOJ DOMIŠLJIJE	6
2.4.2 RAZLOČEVANJE MED FANTAZIJO IN REALNOSTJO.....	6
2.4.3 RAZVOJ POZITIVNE SAMOPODOBE IN KREPITEV SAMOZAVESTI ...	7
2.4.4 OBLIKOVANJE SOCIALNIH VEŠČIN	7
2.4.5 SPREJEMLJIV NAČIN IZRAŽANJA EMOCIJ	8
2.4.6 JEZIK NEVERBALNE KOMUNIKACIJE, SPODBUDA ZA OTROKOV GOVORNI RAZVOJ.....	8
2.4.7 RAZVOJ EMPATIJE	9
2.4.8 SPODBUJANJE USTVARJALNOSTI.....	9
2.4.9 INTELEKTUALNI VIDIK.....	10
2.5 LUTKA IN KURIKULUM	10
2.6 LUTKA IN VZGOJITELJ	11
2.7 METODE DELA Z LUTKAMI	12
2.7.1 Spontana igra z lutko.....	12
2.7.2 Priprava prizorov z lutko.....	12
2.7.3 Pripovedovanje z lutko.....	13
2.7.4 Pogovarjanje skozi lutko.....	13
2.7.5 Učenje in poučevanje z lutko	13
2.7.6 Izdelava lutke	14
2.8 VRSTE LUTK	14
2.8.1 Lutka na palici.....	14
2.8.2 Lutka na nitkah	15
2.8.3 Ročna lutka	16
2.8.4 Mimična lutka	17
2.8.5 Predmet kot lutka	18
2.8.6 Lutka — igrača.....	19

2.8.7 Maska.....	20
2.8.8 Ploska lutka.....	21
2.9 SENČNE LUTKE.....	22
2.9.1 NASTANEK SENCE	22
2.9.2 LUTKE IZ SENC.....	23
2.9.3 VRSTE SENČNIH LUTK.....	24
2.9.4 ZGODOVINA SENČNEGA GLEDALIŠČA	24
2.9.5 PRIMERI IGER S SENC.....	27
2.9.6 SVETLOBA V SENČNEM GLEDALIŠČU.....	28
2. 10 IZDELAVA LUTKE IN ANIMACIJA	29
2. 11 LUTKOVNA DEJAVNOST IN NJENI CILJI.....	31
2. 12 LUTKOVNA DRAMATIZACIJA	32
2. 13 PRIPRAVA OTROK NA DRAMATIZACIJO	32
2. 14 POMEN IGRE V RAZVOJU	33
2. 15 OTROK IN PRAVLJICA	34
3 NAMEN.....	36
3.1 CILJI	36
3.2 POBUDA	36
4 METODOLOGIJA DELA.....	36
5 PRAKTIČNI DEL	37
5.1 PRIPRAVA 1.....	37
5.2 PRIPRAVA 2.....	42
5.3 PRIPRAVA 3.....	47
5.4 PRIPRAVA 4.....	52
5.5 PRIPRAVA 5.....	55
SKLEP	57
VIRI IN LITERATURA	59

KAZALO SLIK

Slika 1: Lutka na palici	15
Slika 2: Lutka na nitkah	16
Slika 3: Ročna lutka	17
Slika 4: Mimična lutka	18
Slika 5: Predmet lutka	19
Slika 6: Lutka — igrača	20
Slika 7: Maska.....	21
Slika 8: Ploska lutka.....	22
Slika 9: Senčna lutka.....	23
Slika 10: Senčna lutka.....	25
Slika 11: Karadžoz	26
Slika 12: Kdo je to?.....	39
Slika 13: Kdo je to?.....	39
Slika 14: Kdo je to?.....	40
Slika 15: Pregled literature.....	40
Slika 16: Telesne sence	40
Slika 17: Telesne sence	41
Slika 18: Telesne sence	41
Slika 19: Telesne sence	41
Slika 20: Senca grma.....	43
Slika 21: Senca drevesa.....	44
Slika 22: Senca prometnega znaka.....	44
Slika 23: Telesne sence	44
Slika 24: Skok na senco	45
Slika 25: Obrisovanje sence	45
Slika 26: Obrisovanje sence	45
Slika 27: Senca prijatelja.....	46
Slika 28: Izdelana sončna ura.....	46
Slika 29: Seznanitev z zgodbo	49
Slika 30: Dramatizacija zgodbe	49
Slika 31: Prosta igra	49
Slika 32: Izdelava senčnih lutk	50
Slika 33: Izdelava senčnih lutk	50
Slika 34: Izdelava senčnih lutk	51
Slika 35: Izdelava senčnih lutk	51
Slika 36: Nekaj primerov izdelanih senčnih lutk.....	52
Slika 37: Obnovitev zgodbe brez lutk.....	54
Slika 38: Obnovitev zgodbe brez lutk.....	54
Slika 39: Prosta igra	54

1 UVOD

Že od zgodnje mladosti se otrok prične igrati z lutkami — igračkami in začne uporabljati svojo neomejno domišljijo, ki za njega ruši meje med resničnim in fiktivnim. Skozi igro se je sposoben vživeti v vsako vlogo ter razvijati domišljijo, ki predstavlja njegov izmišljeni svet, v katerega se tudi pogosto zateka (Kokalj, 2002).

Skozi lutkovne predstave otroci prepoznajo svoje zadrege, težave in konflikte, ki so jih doživeli v resničnem življenju ter na ta način prepoznajo možnosti za reševanje teh vsakdanjih zapletov. Lutkovne predstave na ta način za njih postanejo več kot le zabava. Skozi karakter, ki ga dajo lutki, razvijajo otroci svojo osebnost in obnašanje, ki se kasneje odraža v njihovem odnosu do soljudi (Zorec, 2007).

Lutka pritegne pozornost vsakega otroka. Morda ne vsaka lutka, se pa za vsakega najde lutka, ki ga prepriča. Lutke so odličen pripomoček tako za odrasle kot najmlajše. Odrasli smo tisti, ki jo uporabljamo za motivacijsko sredstvo, otroci pa so tisti, ki se z lutko poistovetijo, jo razumejo, občudujejo, ...

Predšolsko obdobje je tisto, v katerem otrok iz sveta posrka kar največ. Razvijajo se mu čustva, motorične in gibalne sposobnosti, inteligenca, socialne veščine itd. Med igro z lutko pa tudi osvaja vse to. Na podlagi tega in izkušenj nekajletnega dela v vrtcu smo se odločili o vsem tem izvedeti kar največ. Opazili smo, da se otroci z lutkami sprostijo, čustveno odprejo, pokažejo svoje domišljijske in ustvarjalne sposobnosti. Ravno tako moremo reči, da precej posegajo po lutkah in se v igro z njimi zelo vživijo.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 KAJ JE LUTKA?

»Z lutko se otrok sreča zelo zgodaj. Če ne prej, ko stopi v vrtec. V roki vzgojitelja je že prvi dan "osebica", ki pomaga pregnati ločitveni strah, saj se prijazno zanima za otrokovo igračo, ki ga je spremila v novo okolje. Prav ta lutka postane glavna avtoriteta — močnejša od vzgojitelja, njej uspe urejati nesporazume, njej otrok zaupa svoje težave, skozi njo vzpostavlja simbolično komunikacijo z okoljem, saj je neposredna preveč stresna in zahteva obvladovanje besedišča. Lutka pa omogoča čustveno reakcijo, ki je pogosto neodvisna od besed (neverbalna komunikacija). Preprosta vzgojiteljeva lutka otroka vzpodbudi tudi k lastni ustvarjalnosti in tako se rodijo prvi kreativni izdelki, ki močno utrdijo otrokovo samopodobo. Že v predšolski dobi vzgojitelj usmerja otroka k ustvarjalni igri z lutkovnimi elementi, od prstnih iger v naročju, preko "lutk" iz škatel, vrečk, nogavic, do animacije igrač v fantazijskih dogodivščinah.« (Majaron, 2002, str. 5)

Lutka pri otrocih igra pomembno vlogo univerzalnega pripomočka. Večinoma predstavlja motivacijo, s tem pa je učitelju v veliko pomoč pri prepričevanju otrok za uresničevanje učnih ciljev, socializaciji, reševanju prepirov ter najpomembnejše — izražanju čustev in razvijanju pozitivne samopodobe. Lutke postanejo zaupniki otrok, v katerih prepoznajo same sebe. Skupaj z lutko prebujajo domišljijo in kreativnost, ki sta kasneje v življenju najpomembnejši za izobraževanje in otrokov razvoj (Korošec in Majaron, 2002).

Trefalt (1993) pojasnjuje, da lutka, ki predstavlja dramski lik, lahko opišemo kot osrednji odrski simbol in je vedno vodena posredno ali neposredno vodena s pomočjo upravljalca lutk, lutkarja. D. Szilágyi pojasnjuje: »Lutko samo, kot gibljivi kip, snov, napolnjeno z dušo, lahko uvrščamo med osnovne slike, med simbole.« J. Bussell pa pravi, da je »lutka simbol, ki ga uporablja igralec za ponazoritev lika«.

Sama lutka predstavlja le igračo, dokler je v roke ne vzame odrasel človek, ki jo animira z glasom, gibi, pogledom in zgodbami. Takšni lutki pravimo oživljena

lutka in ima dušo, življenje, v katero otroci verjamejo bolj kot odraslemu človeku (Korošec in Majaron, 2002).

2.2 LUTKARSTVO

Bric (2011) je sklepal, da je lutkovno gledališče običajno prvi stik otroka s svetom umetnosti in tako je lutkarstvo razdelil na:

- otroško kreativno igro,
- vzgojno terapevtsko sredstvo,
- umetniško gledališko zvrst.

V svojem diplomskem delu *Likovnik v lutkovnem gledališču* je Bric (2011) navedel:

»Lutkarstvo je ena od najstarejših oblik človekovega izražanja, ki temelji na prenosu energije z lutkarja — igralca na gledalca preko predmeta — lutke. Lutko poznajo vse kulture že od pradavnine, saj je v svojem izvoru vezana na obred. Zapisano je, da so lutkarstvo poznali že v 11. stoletju pr. n. št. v Indoneziji, znano je bilo pri Egipčanih, kasneje pri starih Grkih, ohranilo pa se je preko Rimljanov in srednjeveških misterijev do renesančne *Commedie dell' Arte*. V kasnejših obdobjih se je lutkarstvo v evropskih različicah razvijalo pod vplivom vzhodnih kultur, dokler ni ob koncu 19. stoletja prevzelo dveh značilnosti gledališča: žive tradicije in avantgarde likovnih in gledaliških reformatorjev. Po svojem mitskem izgovoru je zelo blizu otrokovi psihi.« (Bric, 2011, str. 6)

Izraz lutkarstvo pomeni akt, pri katerem dajemo namišljeno življenje figuram ali formam za namene ritualov ali v gledališke namene (Francis, 2012).

Primarna značilnost lutkarskih mojstrov je ta, da vidijo življenje v neživih stvareh. Zmečkan kos papirja, kuhinjski stol, škatla ali knjiga lahko oživijo v njihovih rokah. Prav tako je vizualna kreativnost pomemben del lutkarskih mojstrov, še posebej če želijo posebne učinke na sceni, kjer lutke nastopajo. Zgodbo vidijo skozi prizmo gibanja; kamele v oblakih, plesalce v narcisah, starega človeka v črni vreči za smeti, volkove v zidovih. Lutkarski mojster, izučen ali ne, je lahko

»showman« ali šaman, predstavnik ali pesnik. Mnogi lutkarji v zahodnih deželah niso imeli uradnega izobraževanja, ampak so imeli podlago v izkušnjah s skulpturiranjem, slikanjem, scenskim dizajnom, tudi arhitekturo, vendar redko v igranju. Večina jih je igrala inštrumente, redko kateri ni bil glasbenik (Francis, 2012).

Lahko jih razdelimo na tri vrste: ustvarjalci lutk in scen, ki so bili tudi glavni uredniki predstav, izvajalci – upravljalci lutk in tisti, ki so bili spretni v obeh kategorijah (Francis, 2012).

2.3 UPORABA LUTK

Igra, delo in vzgoja skozi lutkarstvo v predšolski dobi za otroke pomeni bolj učinkovito izražanje in razvijanje domišljije, možnost izražanja samega sebe in razvijanje novih karakternih veščin, vzgojiteljem pa sredstvo, ki premosti nezaupanja in strahove, ki jih morebiti še vedno gojijo, predvsem pa s pomočjo lutk in igro zagotovo preženemo nestabilnost pri otrocih (Korošec in Majaron, 2002).

Lutka predstavlja vmesni člen, posrednika med učiteljem in otrokom. Pogosto se otrok lažje zaupa lutki in ji pove svoje probleme, kot bi direktno povedal probleme, želje in ideje vzgojitelju. Z uporabo lutke pri vzgoji dosežemo večjo pozornost, sodelovanje in bolj učinkovito specifično učenje kot pa bi, če bi vzgojitelj sam govoril nauke. Prav tako se izboljša komunikacija med otroki, vrstniki ter zmanjša pritisk in stres med otrokom in vzgojiteljem (Korošec in Majaron, 2002).

2.4 LUTKA IN OTROKOV RAZVOJ

»Lutka že dolgo ni več le sredstvo za pripravo predstav in motivacijo pri pouku, vedno bolj postaja magična moč v rokah učitelja in otrok in spodbuja kognitivni, socialni in čustveni razvoj.« (Korošec in Majaron, 2002, str. 31)

Z uporabo lutke pri igri, delu in vzgoji otroci razvijajo najpomembnejše discipline kot so zaznavanje, razumevanje, gibanje, govor, sodelovanje z okoljem in vrstniki. Na ta način pa tudi sporočajo svoje mnenje o okolici, ki jih obdaja, o vrstnikih, ki se vključijo v igranje, pa tudi o zgodbi, ki jo pletejo bodisi vzgojitelji, bodisi sami ali z vrstniki, pri tem pa skupaj razvijajo ustvarjalnost in domišljijo, ki sta dva najpomembnejša elementa v otrokovem nadaljnjem razvoju (Lutka – idealna povezava didaktičnih smotrov. (b. d.) pridobljeno 21. 5. 2015, iz: www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-lutke-didakticni-smotri.doc).

Igra je nujno potrebna. Bolje jo je spodbujati kot omejevati. V igro so vpeta čustva, interes, odnos do ljudi/stvari itd. Vse to pa je za otroka izrednega pomena. Igra, ki se zdi tako preprosta, je v resnici veliko bolj zapletena. Če opazujemo otroka med igro, lahko o njem izvemo marsikaj. Kot že omenjeno imajo lutke izreden vpliv na čustva. Otroci že zelo hitro prepoznajo čustva (mimika obraza), nato pa se razvoj nadaljuje na prepoznavanju in razumevanju čustev. Strah, veselje, žalost so čustva, ki jih sprožijo določene situacije, preko katerih otroci pridobivajo osebne izkušnje. Ravno tako je lutka tista, ki daje otrokom ogromno možnosti, da svoja čustva izrazijo na sprejemljiv način. Poleg čustev vplivajo lutke tudi na spoznavni razvoj. Med igro hitro opazimo, da otroci dobijo čut in zanimanje za vrstnike in z njimi lažje sodelujejo (to velja predvsem za tiste z nizko samozavestjo). Seveda je eden najpomembnejših vplivov lutke tudi na področju razvoja domišljije. Lutke otrok namreč v svetu ne omejujejo, lutke lahko letijo, imajo nadnaravne moči, ... Skratka lutka je zelo dobra igrača, didaktični pripomoček in še veliko več, poleg tega pa spodbuja otrokov razvoj na več področjih.

2.4.1 RAZVOJ DOMIŠLJIJE

Korošec in Majaron sta v svojem delu napisala, da prav kreativna igra z lutko otroku ponuja možnost, da z mnogo domislicami in obilo kreativnosti zna sam informacije in izkušnje, ki jih dobi z igro. S tem, ko otroku pustimo prosto pot in prosto izražanje domišljije osmislimo njegovo delo ter ga s tem naredimo še bolj zanimivo in stvarno (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Menimo, da v vrtcih stremimo k temu, da otrokom nudimo pestro paleto materialov in barv ter prepuščamo domišljiji prosto pot. To je najpomembnejše predvsem v prvem starostnem obdobju. Res pa je, da je tu (kar se tiče izdelave lutk) še vedno preveč šablonskega dela. Domišljija pri otrocih nima meja, zato moramo kot vzgojitelji poskrbeti, da imajo predvsem dovolj časa, da jo razvijajo ter obogatijo. Otrok se z lutko poistoveti, ji zaupa, se z njo pogovarja, ... Z lutko se tako odmakne v svoj svet, svet domišljije, v katerem se počuti predvsem varnega.

2.4.2 RAZLOČEVANJE MED FANTAZIJO IN REALNOSTJO

Otroci skozi dramsko in domišljijsko igro z lutko izražajo lastna doživetja, nekaj kar so sami videli, slišali, čustveno doživeli, postopoma pa tudi dojamejo, kaj je stvarnost in kaj ne. Med igro otroka z lutko lahko opazimo verbalno in neverbalno izražanje osebnih konfliktov v povezavi z realnostjo. Skozi igro z lutko otrok lahko tudi nakaže kar si želi, oziroma ustvari namišljeno realnost, za katero si želi, da bi obstajala (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.4.3 RAZVOJ POZITIVNE SAMOPODOBE IN KREPITEV SAMOZAVESTI

Vsak otrok, ki bo vključen v kreativno lutkovno dejavnost, bo svoj unikatni izdelek, lutko, prilagodil svojim zamislim in osebnosti ter tako prispeval svoj delež h končnemu izdelku. Navodila odraslih so vedno samo smernice, sam pa bo dodal svoj pečat in naredil po svoje tako, da bo njegova lutka prav takšna, kot si jo je zamislil sam. Vloga vzgojitelja in učitelja pri takšnih projektih je še vedno pomembna, le prav jo je treba izraziti. Pravilno je, da vzgojitelj otroka vzpodbuja k vlogi, ki jo igra, ter samo delno usmerja, da otroku pusti večinoma prosto pot in prostor za razmišljanje in izražanje njegove lastne domišljije in kreativnosti (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.4.4 OBLIKOVANJE SOCIALNIH VEŠČIN

Pri skupinskem ustvarjanju dejavnosti slonijo na sodelovanju v manjših skupinah, kar pa od otrok zahteva medsebojno usklajevanje mnenj in dogovarjanje. S spoštovanjem drug drugega, poslušanjem, sprejemanjem idej drugih, pozornostjo na čustva in reakcije se na koncu uspešno pripravi prizor (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Med igro z lutkami se pri otrocih najbolj razvijajo solidarnost, medsebojna pomoč in sprejemanje različnosti ter ekipno delo. S tem, ko se igra razvija, so socialne razlike in predsodki vedno pozabljeni in vsaj za čas zgodbe postavljeni na stranski tir. Lahko tudi rečemo, da ima zgodba moč izbrisati meje stereotipov, obsojanj in zamer. Otroci se med igro sprostijo in pustijo domišljiji prosto pot, učijo se komunikacije, sklepanja kompromisov, socialnih veščin ter tudi reševanja manjših konfliktov brez posredovanja vzgojiteljev (prav tam).

Lutko lahko uporabljamo tudi kot zvest pripomoček pri posredovanju navodil ali za umiritev otrok. Lutka jim bo omogočila razvijanje poslušanja. Kasneje bo tudi razvijala verbalno izražanje, v katerem bodo otroci odprli svoj pogled na svet. Lutka jim ravno tako omogoča možnost sodelovanja med seboj. Na primer, če je v skupini prisotna lutka "ljubljenka", za katero skrbijo vsi otroci skupaj, bo takšna skupina bolj povezana.

2.4.5 SPREJEMLJIV NAČIN IZRAŽANJA EMOCIJ

Vsak človek dnevno doživlja čustva, vendar odrasli znamo reševati čustvene tegobe na drugačen način kot otroci. Otroci se naučijo reševati konflikte in stisko že zgodaj, v predšolskem obdobju. Odlično sredstvo za izražanje čustev in učinkovito reševanje konfliktov je igra z lutko. Že prej smo ugotovili, da otrok svoje želje, strahove in radosti lažje zaupa lutki ali se celo skozi igro sooči z notranjimi stiskami, s tem pa se osvobodi teh čustev. Skozi igro in prizore, ki jih ustvari, se odražajo odnosi in čustva iz njegove okolice (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Če želimo, da otroci med seboj sodelujejo, so projekti z lutkami več kot dobrodošli. Otroci preko lutke lažje izražajo svoja čustva in občutke, zdi se kot bi to namesto njih naredil oziroma izrekel nekdo drug. V skupini tako otroci lažje razumejo čustvena stanja drugih otrok ter odnosov tako med posamezniki kot v celotni skupini.

2.4.6 JEZIK NEVERBALNE KOMUNIKACIJE, SPODBUDA ZA OTROKOV GOVORNI RAZVOJ

»Ugotovljeno je, da predstavljanje pravljic z lutko spodbuja otrokovo verbalno ustvarjalnost (Bredikyte, 2000)«. (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 119)

S pomočjo lutke se otrok izraža tako neverbalno kot verbalno in s tem razvija svojo sposobnost verbalnega izražanja ter komunikacije. S seznanjanjem otrok z dramsko igro z lutkami jih spodbujamo k izražanju na njihov lasten način in s tem vplivamo na razvoj besedne kreativnosti in besednega zaklada predvsem pa k razvijanju zgodbe v čisto novo smer. Lutka otroku pomeni sredstvo, s katerim pokaže in izrazi tisto, česar samo z besedami ne more, s tem pa lutka dobi novo vlogo, in sicer sredstvo za samoizražanje (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Glede na govorno-jezikovne sposobnosti lahko otroke razvrstimo v skupine. V grobem bi lahko rekli, da na skupino slabše govorno sposobnih, govorno jezikovno sposobnih in zelo dobro govorno jezikovno razvitih. Najbolj zanimivo

pa je dejstvo, da otroci ne glede na to, ali spadajo tudi v skupino slabše govorno sposobnih, preko igre z lutko lažje navežejo stik tako verbalno kot neverbalno (verbalno morda zato, ker se ne obremenjujejo z govornimi napakami ali čim podobnim, tu apeliram predvsem na drugo starostno obdobje) ter med samo igro neprestano nekaj pripovedujejo in tako urijo svoje govorno-jezikovne sposobnosti.

2.4.7 RAZVOJ EMPATIJE

Razvoj empatije pri otrocih se skozi igro dogaja na tak način, da otrok povzame vlogo lutke, ki jo vodi pri tem pa tudi čustveno situacijo te lutke, nato pa sam razvija občutke in kaže čustva pri tem pa postane dovzeten za občutke in čustva ostalih. Cilj je, da se otroci naučijo vrednotiti, ceniti in upoštevati lastna čustva in čustva ostalih ter se naučijo prepoznavanja in reševanja konfliktov ter urejanja medsebojnih odnosov brez negativnih posledic. S tem, ko otrok prevzame čustveno vlogo lutke, se postavi v situacijo lutke in vidi, občuti čustva z vidika lutke. Vzgojitelj kasneje zamenja lutke in otrok se nauči zopet novega čustva, s tem pa se poveča empatija pri otroku in občutek za lastna čustva (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

V igri z lutko se otrok vživi v osebo, ki jo lutka predstavlja. Ob tem postane druga oseba in prevzema drugačne občutke. To otroka spodbudi k sprejemanju odločitev, v katere sam ni vpleten, rešuje konflikte ter išče rešitve. Postavi si svoj subjektivni pogled na dano situacijo. Razvoj empatije je izrednega pomena pri odnosu do sočloveka in medsebojnega sodelovanja.

2.4.8 SPODBUJANJE USTVARJALNOSTI

Skozi ustvarjanje lutke se kažeta otrokova individualnost in domišljija, zato je zelo pomembno, da jo ustvari samostojno. Pri ustvarjanju otrok uporabi svoje zamisli in ideje ter tako nastane unikatni izdelek izpod njegovih rok in z njegovimi izbirami, odločitvami. Nemalokrat nas izdelki otrok prijetno presenetijo, saj iz njihove domišljije dobijo obliko pojmi in stvari, za katere smo menili, da jih otroci še ne razumejo, pa temu ni tako. Vsekakor v takšnem primeru spodbudimo otroka k še večjemu ustvarjanju in ga ne omejujemo s svojimi idejami, kako naj bi določen pojem izgledal (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Najbolj ustvarjalna igra z lutko je tista, pri kateri otrok izdelava lutko sam. Pri oživljanju lutke so tako otrokova čustva res še bolj prisotna. Preko takšne lutke in igre lahko otroka še bolje spoznamo, odkrijemo, v katero smer gre njegova domišljija in kako zelo je ustvarjalen. Zato menim, da s tovrstnimi dejavnostmi in igrami definitivno vplivamo na razvoj otrokove ustvarjalnosti.

2.4.9 INTELEKTUALNI VIDIK

V svoji knjigi se Borota, Geršak, Korošec in Majaron (2006) sklicujejo na Gardnerjevo teorijo o več inteligencah (1993) in na različne raziskave (Bredikyte, 2000, Porenta, 2003, Hamre, 2004, Korošec, 2004), pri katerih z gotovostjo trdijo, da z dramsko-lutkovno dejavnostjo izvrstno razvijamo otrokove posamezne inteligence oziroma talente ali sposobnosti. Z intelektualnega vidika ima igra z lutkami za otroka ogromno koristnih ciljev. Poleg ustvarjanja ciljev, ki jih zahteva učni načrt, se otrok skozi igro z lutkami uči v celoti, z vsem svojim telesom in mišljenjem, z vsemi svojimi sposobnostmi. Skozi igro se otroku vtisne največ znanja in hitreje si zapomni ter z lahkoto osvoji kurikularne cilje. Z igranjem najlažje in najučinkoviteje spoznava svoje telo, zmogljivosti, sposobnosti, čustva in jih v igri z lutkami lažje razume ter z veliko več motivacije rešuje probleme in stisko, s katero se srečuje (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.5 LUTKA IN KURIKULUM

Uporaba lutke kot sredstva za izvajanje kurikuluma je zelo učinkovita metoda za posredovanje novih znanj mlajšim generacijam. Ne le da otrokom predstavi zunanji svet, kot ga poznamo odrasli, ampak jim lutka kot sredstvo tudi omogoči, da sami razvijejo svoj svet in posledično tudi sebe in svoj karakter. Menimo, da je ne le uspešna, ampak tudi nujna v sodobnem šolstvu, rezultat pa so ustvarjalni, sproščeni otroci, polni domišljije, idej in želja. Lutka postane tudi odlično sredstvo za razvijanje sposobnosti reševanja problemov pri otrocih, kar bodo nedvomno potrebovali tudi kasneje v življenju (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Borota, Geršak, Korošec in Majaron (2006) naštevajo naslednje možnosti za doseg vzgojno-izobraževalnih ciljev, ki jih otrokom nudi uporaba lutk:

- spodbujanje kreativnega izražanja,
- stimuliranje in povečanje domišljije,
- razvijanje spontanega besednega izražanja,
- izboljšanje govora in izgovorjave,
- razvijanje spretnosti pisanja in gladkega branja,
- pridobivanje občutka za vrednotenje literature,
- medsebojno usklajevanje in razvijanje občutka za čas in prostor,
- spodbujanje otrokovega občutka lastne vrednosti,
- razvijanje samozaupanja in doseganje osebnega zadovoljstva,
- sproščanje strahov, agresije in frustracij na sprejemljiv način,
- razvijanje socialno-interakcijskih spretnosti,
- pridobivanje sposobnosti za reševanje problemov,
- izboljšanje fine motorike,
- opazovanje sveta z vsemi čutili; zapomniti si opazovano, nato pa le-to obdelati in oživiti z lutkami,
- vrednotenje dela (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.6 LUTKA IN VZGOJITELJ

»Učitelj se otroku s sporočanjem skozi lutko približa in pridobi njegovo zaupanje. Naenkrat postane lutkar, pravljničar, ustvarjalec nečesa magičnega. Otroci takšnega učitelja vidijo kot osebo, ki prinaša v razred veselje, zadovoljstvo in vznemirjenje. Vzamejo ga za svojega, za človeka, s katerim lahko iskreno delijo veselje ali žalost. To je seveda največ, kar si lahko učitelj želi.« (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 108)

Že prvega dne, ko otroci stopijo skozi vrata vrtca, jih tam pozdravi neke vrste lutka, ki omogoči, da se otroci, navihani in razigrani, lahko poistovetijo z njo. Skozi lutko se otroci spoznavajo med sabo in z vzgojiteljico na prvi dan vrtca ter vse naslednje dni, ko bodo obiskali vrtec. Lutko seveda upravlja eden izmed vzgojiteljev, ki skozi lutko malčke ob vsaki priložnosti poučuje. Lutka je prisotna pri zgodbicah, naukih, pri dogovarjanju pravil in rajanju ter ponekod tudi spanju. V kolikšni meri je lutka prisotna v skupini, je odvisno od vzgojitelja, vendar je odlično sredstvo za posredovanje vzgojno-izobraževalnih vsebin (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Otroci lutki sčasoma zaupajo in se, kot smo že ugotovili, poistovetijo z njo. Služi lahko kot motivacijsko sredstvo, s katerim vzgojitelj dodatno motivira otroke. Otroci vedo oziroma vidijo, da lutko vodi vzgojiteljica, vendar jo še vedno smatrajo za eno izmed svojih in tudi verjamejo, da je to čisto nova oseba. Lutka v rokah vzgojiteljice pridobi magično moč, ki jo dejansko posreduje vzgojitelj (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.7 METODE DELA Z LUTKAMI

2.7.1 Spontana igra z lutko

Spontana igra z lutko je preprosta oblika lutkarstva, ki se zgodi spontano, brez posredovanja odraslih. Gre za obliko simbolne igre, ko se otrok sam sproščeno in svobodno pogovarja z lutko, se igra z več lutkami hkrati in med igro spreminja vloge; v interakciji sta lahko dva otroka vsak s svojo lutko, eksperimentira lahko več otrok, bodisi za mizo, pred ogledalom ali kar v lutkovnem kotičku (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 127).

2.7.2 Priprava prizorov z lutko

Pri pripravljanju prizorov je naloga pod vodstvom odrasle osebe, ki s tehnikami kreativne drame otroke pripravi na uprizoritev situacij z lutkami s pomočjo zgodb, pesmi, glasbe, domišljije ter realnih dogodkov. S svojimi lutkami se otroci svobodno gibajo po igralnem prostoru vrtca ter na ta način raziskujejo svoje

telesne zmožnosti; svobodno prispevajo tudi svoje ideje in domislice, ker ni napisanega scenarija. Na koncu, ko so pripravljeni, celotno igro tudi zaigrajo občinstvu, ki pa jih seveda nagradi z odobravanjem in zadovoljstvom (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.7.3 Pripovedovanje z lutko

"Puppetelling" je preprosta oblika pripovedovanja zgodb, pri kateri upravljalec lutke pripoveduje zgodbo na tak način, kot bi jo pripovedovala lutka. Ne gre za predstavo pred gledalci, ampak bolj za neformalno pripovedovanje in uprizarjanje zgodb iz literature. Literarna doživetja na ta način oživijo na zelo poseben način, saj za otroke postane takoj bolj zanimivo, če zgodbo pripoveduje lutka, ki so jo vzeli za svojo. Lutkar ima na takšen način pripovedovanja moč, da otrokom omogoči vključitev v zgodbo in sodelovanje pri razvijanju dialoga in scenarija, obenem pa jim omogoči, da se vživijo v lutkovne junake, postavljajo vprašanja in s tem zgodbo in like doživijo globlje (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.7.4 Pogovarjanje skozi lutko

Že prej smo omenili, da se je otroku lažje zaupati lutki, posredno odrasli osebi, kot pa direktno neki avtoriteti, ki jo predstavlja odrasla oseba. Lutka nam tu lahko zelo pomaga pri pogovoru z otrokom, saj mu je lažje prepoznati in verbalizirati neke želje in čustva ter to izraziti preko lutke; Otrok se namreč ne čuti odgovornega za besede in dejanja, ki jih izraža lutka, zato je to zanj bolj sproščujoča komunikacija. Skozi takšen način komunikacije je pri otroku najpomembnejše razmišljanje, prepoznavanje in izražanje notranje misli in čustva (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.7.5 Učenje in poučevanje z lutko

Že najpreprostejše igre z lutko so v veliko pomoč pri izpolnjevanju učnih ciljev, boljši motivaciji za delo, izboljšanju spomina in pomnjenju ter enostavno pri boljšem razumevanju učne snovi. Od nekdaj je veljalo, da si ljudje zapomnijo bolj vesele, bolj žalostne, bolj zanimive ter bolj šokantne dele zgodbe, zato si otroci zgodbo, ki je samo na hitro prebrana ne bodo najbolj zapomnili, kvečjemu bomo izgubili njihovo pozornost. V kolikor pa zgodbi dodamo lutko in spreminjamo

glasove, torej zgodbo povemo zares doživeto, bodo pozorni na čisto vsak detajl (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.7.6 Izdelava lutke

Otroci se vedno zelo veselijo ustvarjanja in kar prekipevajo od idej ter navdušenja. Pri ustvarjanju svojih lutk morajo otroci dobiti toliko svobode, da jim omogočimo prosto izražanje želj, navdušenja in idej, nudi pa nam tudi projekcijo čustev in misli. Ob kreiranju svojih izdelkov otroci razvijajo fino motoriko, koordinacijo roka—oko, spoznavajo različne materiale, razširijo znanje o pojmih, spoznajo barve in imajo možnost ter vse potrebščine, da si ustvarijo lik oziroma lutko po svojih idejah. Na koncu bo ta lutka otroku predstavljala večje bogastvo kot katerakoli druga (Borota, Geršak, Koršec in Majaron, 2006).

2.8 VRSTE LUTK

2.8.1 Lutka na palici

Lutka na palici je skoraj najpogostejša oblika lutke v predšolskem obdobju, saj lahko predmet ali lik, ki ga natakne na lesen kolček postane lutka na palici. Hkrati je tudi enostavna za izdelavo ter jo tako lahko izdelajo tudi otroci sami. S pomočjo lesenega količka in morebitnih vodil lutko animiramo in ji tako damo življenje, tehnološko pa je dokaj enostavna, da jo lahko animirajo tudi otroci (Varl, 1995).

Slika 1: Lutka na palici

(pridobljeno 6. 4. 2016 iz: <http://www.dobrateta.si/index.php/galerijedobrateta/1-pri-dobri-evi/detail/75-pri-dobri-evi?tmpl=component>)

2.8.2 Lutka na nitkah

Izmed vseh lutk so lutke na nitkah tehnično najbolj zahtevne ter se med ljubiteljskimi lutkarji smatrajo za kraljice lutk. Strokovno se imenujejo marionete ter so najbolj podobne osebam in živalim iz narave. Njihovo upravljanje in animiranje je najzahtevnejše. Lutkar potrebuje ogromno spretnosti in vaje, da lutko obvlada. Vodi ali usmerja jo preko vodila, ki mu pravimo tudi usmernik, vaga ali križ. Poleg tega, da mora lutkar obvladati lutko, ki ima vse okončine in glavne sklepe kot živo bitje, mora lutka tudi hoditi, plesati, skakati, leteti in govoriti ali peti. Za lutkarja takšna lutka predstavlja izziv, saj je ne drži neposredno v svojih rokah in so gibi in kretnje drugačni kot pri ročnih lutkah ali lutkah na palici, ki jih držimo direktno za vodilo (Varl, 1995).

Slika 2: Lutka na nitkah

(pridobljeno 6. 4. 2016 iz: <http://www.marionete.si/>)

2.8.3 Ročna lutka

Zaradi enostavnosti ročne lutke, ki jo nataknejo direktno na dlan ter jo animiramo s premikanjem prstov, dlani in cele roke, velja ta lutka za najživahnejšo na odru, saj lahko na njene gibe enostavno in hitro vplivamo s svojo roko, ki je v težišču lutke. Takšna lutka ne potrebuje odra, lahko je enostaven predmet, ki se s pomočjo naše roke spremeni v živi lik. Lahko pa ji seveda naredimo oder, saj zaradi svoje enostavnosti in majhnosti ne zahteva veliko dela. Zadostuje že z rjuho pregrnjena likalna deska ali nižje obešena zavesa za tuširanje in prostor se spremeni v pravljичno deželo, čas in prostor, v katerem lutka zaživi na polno (Varl, 1997).

Slika 3: Ročna lutka

(pridobljeno 6. 4. 2016 iz: <http://www.knjigca.si/lutke/Katalog-2013.pdf>)

2.8.4 Mimična lutka

Pri mimičnih lutkah gre za lutke, katerim se čeljust oziroma usta odpirajo, vendar takšno gibanje samo po sebi nima namena, zato je lutkar dodati svoj glas oziroma posoditi svoj animirani glas, v kolikor gre za dialekt. Najlažje si takšne lutke predstavljamo, če pomislimo na angleško televizijsko nadaljevanko Muppet Show, vendar pa je današnji splet poln video posnetkov, na katerih lutkar vodi pogovor s svojo mimično lutko, kar pomeni, da lutkar obdrži svojo osebnost, svoji lutki pa da popolnoma drugo in lasten glas. Takšno lutko se upravlja z eno roko, in sicer tako, da posnemamo premik čeljusti s svojo dlanjo tako, da palec premikamo k ostalim štirim prstom in stran od njih, imitiranje govora, smeha, petja in tudi joka pa mora biti izredno premišljeno, saj lahko hitro naredimo napako v gibanju, s tem pa se govorjenje in premikanje lutke v animaciji več ne usklajuje ter se hitro spremeni v površno gibanje (Varl, 1997).

Slika 4: Mimična lutka

(pridobljeno 4. 9. 2016 iz: https://www.etsy.com/market/crocodile_puppet)

2.8.5 Predmet kot lutka

»Predmet kot lutka je posebne vrste lutka, ki sodi v tako imenovano lutkarsko propedeutiko. Njen osnovni estetski princip je oživljanje predmetov s pomočjo animatorja, ki lutko neposredno drži v roki.« (Trefalt, 1993, str. 60)

Tako kot pri vsaki animaciji je pri tej vrsti lutk še posebej pomemben animator, saj z njegovo pomočjo enostavni predmeti lahko dobijo glas in karakter ter se tako razvije posebno pravljичno okolje, v katerem se bodo ti običajni predmeti spremenili v pravljična bitja. Takšna preobrazba običajnih predmetov velja za čarobno takoj, ko ti predmeti dobijo lasten glas, gibanje in čustvovanje z ostalimi karakterji v zgodbi. Pred časom, če se spomnimo, so radi uporabljali takšno vrsto preobrazbe v televizijskih reklamah, ki naj bi stimulirale večjo prodajo (krompirček, ki nas ogovarja, da je slasten; rože, ki nam govorijo, da rade cvetijo in kavomat, ki se hvali, da skuha najboljšo kavo) (Trefalt, 1997).

Slika 5: Predmet lutka

(pridobljeno 4. 9. 2016 iz: <http://veza.sigledal.org/prispevki/portret-krvave-gore-in-njenega-reziserja>)

2.8.6 Lutka – igrača

Kot pri vsaki lutki ima tudi pri tej vrsti lutk največjo vlogo animator oziroma lutkar. Edina razlika je, da se v tem primeru za lutke uporabljajo igrače, ki so posameznim otrokom najljubše in najbližje. Takšna oblika lutkarstva je ravno zaradi tega primerna za najmlajše gledalce, ker pa so takšni predmeti intimni ali osebni otroški partnerji, se jih lahko uporabi tudi v terapevtske namene (Trefalt, 1993).

Slika 6: Lutka – igrača

(pridobljeno 4. 9. 2016 iz: <http://veza.sigledal.org/prispevki/portret-krvave-gore-in-njenega-reziserja>)

2.8.7 Maska

Maske v lutkarstvu pravzaprav niso prave lutke, saj nam že termin pove, da si masko nadenemo, kadar želimo zakriti originalno osebnost in ustvariti, pokazati alternativno ali se zaščititi. Vendar v trenutku, ko pokažemo drugo osebnost, se to smatra kot igranje in to je dejansko osnova lutkarstva. Varl v svojem delu navaja svojo razlago pojma iz enciklopedije, in sicer da je maska predmet za zakritje obraza ali glave, lahko pa označuje tudi celotno preobleko. Najpogosteje pa maska izraža kulturo nekega naroda. Svoj čar maska dobi takrat, ko jo oseba uporabi in ji da življenje (Varl, 1997).

Slika 7: Maska

(pridobljeno 6. 4. 2016 iz: http://rubirudi.com/brezplacna-ustvarjalna-delavnica/#.V9bl7_mLSM8)

2.8.8 Ploska lutka

Posebnost ploskih lutk je ravno v njihovi dvodimenzionalnosti, čeprav so kot take zelo omejene v gibanju. Njihove karakteristike so te, da nimajo globinske mizascene, so mehanično pomanjkljive in zato nimajo energičnih premikov. Obrati pri takšnih lutkah omogočajo hitro menjavo z dvojnikom. Za njih je značilno tudi, da vsebujejo prvine javajk ali marionet, vodenih od spodaj, vendar zaradi svojih morebitnih omejitev niso prav nič manj zabavne ali koristne, le ob pravem času in kraju jih je potrebno vključiti v igro (Trefalt, 1993).

Slika 8: Ploska lutka

(pridobljeno 4. 9. 2016 iz:
[http://www2.arnes.si/~ossjosca1/VRTEC/galerije/moja_najljubsa_knjiga/default.h
tm](http://www2.arnes.si/~ossjosca1/VRTEC/galerije/moja_najljubsa_knjiga/default.htm))

2.9 SENČNE LUTKE

2.9.1 NASTANEK SENCE

Senca nastane, kadar svetloba kot vrsta energije ne more prodreti skozi polnejše predmete, posledica te nezmožnosti svetlobe pa je, da za temi predmeti nastane temnejše območje, ki mu pravimo senca. Takšni predmeti so lahko najrazličnejši, tisto, kar je pomembno pa je njihova gostota, na primer svetloba bo najbolj prodrla skozi steklo, skozi tančico bomo opazili že manj svetlobe, skozi debelejšo plast blaga še manj in svetlobe skozi plast lesa ne bo več. Območje, kjer ni svetlobe in je temnejše kot okolica, ki jo je svetloba osvetlila, imenujemo senca ali senčno področje. Tudi sence se lahko s premikanjem vira svetlobe ali samih predmetov gibljejo in oživijo (Challoner, 1998).

2.9.2 LUTKE IZ SENC

Tako kot enostavne ploske lutke so tudi lutke iz senc dvodimenzionalne. Senčne lutke se prikažejo, ko med snop svetlobe in platno postavimo postavimo dvodimenzionalno lutko ali predmet. Na platnu se tedaj orišejo robovi zunanje oblike predmeta ali lutke. Za takšne lutke je značilno, da so mehke, nežne in poetične. Z njimi lutkar ne more predstaviti mnogo podrobnosti, saj sence likov to ne dovoljujejo. S takšnimi lutkami in predstavami lahko lutkar otrokom uprizarja preproste, jasne in otrokom že znane vsebine, ki velikokrat samo dopolnijo ali vzpodbudijo domišljijo. Varl (1997) pravi: »To je edina med različnimi lutkovnimi tehnologijami, ki jo gledamo posredno. Prav v tem pa je njena zanimivost, njena čarobnost.« (Varl, 1997, str. 30).

Slika 9: Senčna lutka

(pridobljeno 6. 4. 2016 iz: <https://alltimelouise.wordpress.com/page/2/>)

2.9.3 VRSTE SENČNIH LUTK

Senčne lutke lahko razdelimo v dve veliki skupini, ki se ločujeta po barvi sence, ki jo lutke mečejo na platno. Prva skupina lutk, katerih značilnost je, da so izdelane iz tršega, neprosojnega materiala, kot so karton, papir ali vezana plošča, meče na platno temnejšo, črno senco. Druga skupina lutk pa je izdelana iz mehkejših, prosojnejših materialov kot na primer svila, celofan ali plastična folija, ki jim dodamo nekaj barv s tuši ali naravnimi prosojnimi barvili, takšne lutke bodo na platno metale barvno senco (Varl, 1997).

Nadalje se lutke razdelijo se v dve podskupini, in sicer glede na gibljivost. V prvo skupino spadajo lutke, ki so narejene samo iz enega kosa lesa, lepenke ali drugega tršega materiala, v drugo pa spadajo lutke, ki imajo po tehnološki izdelavi nekaj gibljivih delov, ki jih pri animiranju vodimo z vodili (Varl, 1997).

2.9.4 ZGODOVINA SENČNEGA GLEDALIŠČA

Senčno gledališče se je razvilo že zelo zgodaj, lahko rečemo tudi skladno s človekovim razvojem. Že jamski človek je opazil, da ima senco in se z njo začel igrati. Zagotovo lahko rečemo, da je senčno gledališče najstarejša oblika človekovega kreativnega izražanja ter zabave. Sence so človeka spremljale povsod, služile pa niso samo za zabavo, ampak jim pripisujejo večji pomen, saj je senčno izražanje takrat veljalo za zelo pomemben del raznih obredov in običajev, kot so poroka, rojstvo ali pogreb, kjer so največkrat uprizarjali prednike in božanstva, v katera so verovali, kot znak blagoslova (Majaron, 1987).

Senčnemu gledališču lahko sledimo na indonezijske otoke med 2000 in 500 pred našim štetjem, in to deluje ter živi še danes. V tistem času so se predstave odvijale ponoči (od polnoči do svita), ker so tedanji prebivalci verjeli, da imajo zli duhovi takrat najmanjšo moč. Danes, predvsem v turistične in zabavne namene, tamkajšnji indonezijski lutkar, ki mu pravimo tudi dalang uprizarja predstave iz slavnih staroindijskih epov Mahabharate in Ramajane, katera govorita o večnem boju dobrega in zla skozi življenja in dogodke ljudi in bogov. Celo ime vrste lutk, ki jim pravimo vajanka, prihaja iz indonezijske besede bayang-bayang, katere dejanski pomen je senca. Pogosto lutkarja spremlja predvsem tolkalni orkester,

(gamelan), lutkar pa je smatran za pravega mojstra, saj mora obvladati več lutk hkrati in podati vsaki svojo osebnost (prav tam).

Slika 10: Senčna lutka

(pridobljeno 6. 4. 2016 iz: <http://museuculturesmon.bcn.cat/en/collection/discover-the-collections/wayang-kilit>)

Svetlobo so včasih dobili s pomočjo bakle, pritrjene nad lutkarjevo glavo, danes so baklo zamenjali z električno svetilko, uperjeno v lutko. Platno stoji sredi odra, vendar je predstavo možno spremljati z obeh koncev, bodisi gledati senčno predstavo, bodisi lutkarja in njegove talente uprizarjanja (prav tam).

Lutkarji iz Indonezije pa niso edini, ki uprizarjajo prizore iz Ramajane in Mahabharate. Tudi prastaro indijsko gledališče igra prizore iz obeh epov, le da se razlikujejo njihove lutke, ki so bolj okroglih oblik, so manj krašene z luknjami ter učinkujejo predvsem manj z detajli in bolj z barvnimi poslikavami. Senčno gledališče, ki se je kasneje razširilo po vsej Aziji, se je najbolj razlikovalo po velikosti in obliki likov ali lutk ter po načinu gibanja. Povsod pa ostaja del običajev in obredov (prav tam).

Na Kitajskem se je senčno gledališče razvilo v eno izmed najstarejših živih oblik človeške kulture. Iz nje je nastala ena izmed najpopularnejših predstav v Evropi v 18. stoletju, in sicer Ombres Chinoises — kitajske sence. Za kitajske senčne lutke

je bilo značilno, da so imele zamenljive glave in drobne vzorčke, odlikovala pa jih je precizna izdelava. Občinstvo je tako osebkje prepoznalo po glavah, izrazih, obrazih, pričeskah, pokrivalih. S turškim vplivom se je iz Male Azije na večji del Sredozemlja razširilo senčno gledališče Karadžoz oziroma Črnooček, poimenovano kar po glavnem junaku, ki je karakterno zelo podoben našemu Pavlihu, oba sta namreč šaljivca (prav tam).

Slika 11: Karadžoz

(pridobljeno 6. 4. 2016 iz: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=30367>)

Karadžoz ali Črnooček se rad vtika v vsako stvar. V najbolj priljubljenem in znanem prizoru Črnooček pomaga Aleksandru Velikemu premagati zmaja, v ostalih prizorih pa ima težave z vsako malenkostjo iz vsakdana (prav tam).

Lutka se je po navedbah egipčanskih dokumentov iz 14. stoletja razširila tudi po deželah severne Afrike in tudi tam premagovala vsakdanje izzive. Senčno lutkarstvo je v Evropi pomenilo pravi zaklad, saj se smatra, da je ravno senčno lutkarstvo podlaga za današnji risani film. Dandanes lahko najdemo več lutkovnih skupin, ki se posebej posvečajo senčnim lutkam, vendar kot otroci, ki rastejo, tudi ideje za novosti pri senčnem gledališču rastejo, se razvijajo in evalvirajo (prav tam).

Največja značilnost današnjega senčnega lutkarskega gledališča je ta, da ni samo enega platna, ampak več le-teh, poleg tega so gibljiva oziroma premična, imajo

možnost vsak svoje scene, kar pomeni, da je na odru tudi več animatorjev. Nekateri posebej animirajo samo platna, ki lahko tudi valovijo ali se zasukajo v popolnoma novo sceno. Tudi lutke so napredovale v izdelavi in obliki. Največkrat so izdelane iz različnih materialov hkrati in tako pridobijo tudi tretjo dimenzijo, če se bolj oddaljijo, postanejo večje in motne, če se približajo, manjše in ostrejšje. Na voljo so tudi razni dodatki in pripomočki, ki spreminjajo samo svetlobo, kot so recimo barvni filtri za bolj dramatično predstavo, razni dapožitivi, ki spreminjajo sceno in tako ustvarijo popolnoma novo okolje, animatorji pa se lahko igrajo tudi z dodajanjem večih virov svetlobe ali menjavanjem le-teh. Skratka, lutkarske predstave so bolj zanimive in čarobne (prav tam).

Gledališče pa bo kljub prodoru tehnike vedno ostalo gledališče; senčno ima pri tem še nekaj prvinskega — človekovega neločljivo povezanost s svojo senco (Trefalt, 1987, str. 20).

2.9.5 PRIMERI IGER S SENCO

Igra senc je zelo zanimiva motivacija za otroke. Že, če se sprehodimo med izvorom svetlobe, ki je lahko sveča, žarnica, uperjena svetloba iz grafoskopa, taborni ogenj ali sonce, ter platnom, kjer zadostuje že zavesa, lahko opazujemo razne oblike, ki se prikažejo na platnu ter ugibamo, kaj predstavljajo. Otroci se lahko sami preizkusijo ter uporabijo razne predmete, ki jim lahko malo spremenijo obris ter tako igro naredijo še zabavnejšo. Tisti spretnejši bodo znali z rokami ustvariti imitacijo raznih živali ter obrazov, mogoče tudi animirati in ustvariti zgodbo (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Dobra igra in seznanjanje otrok s senčnim lutkarstvom je tudi enostavna baterijska svetilka, usmerjena v steno, seveda v zatemnjenem prostoru. Pred snop svetlobe naj otroci postavljajo različne predmete, da se seznanijo z sencami. Naredijo lahko tudi obrise svojih rok ali glav, obrise obrežejo ter jih prilepijo v sredino osvetljene stene, nato pa prav tisti del telesa, ki so ga obrisali, poizkušajo ujeti v obris s pomočjo sence. Lahko izdelajo tudi palčne lutke: iz papirja in kartona izrežejo obrise živali, predmetov ali oseb ter jih pritrdijo na paličice. Pred snopom svetlobe nato ustvarijo zgodbo z izdelanimi liki (Walpole, 1989).

Zelo lep in nazoren primer igre s senco se lahko izvaja tudi zunaj ob sončnem vremenu, kjer na primernem mestu poizkušamo obrisati lastno senco ter opazujemo, kaj se zgodi, ali poizkušamo skočiti na svojo senco ter ugotovljamo rezultat. Ali si s prijatelji lahko podamo roko, ne da bi se naše sence dotaknile ter zakaj je tako? Vsa ta vprašanja in ugotovitve lahko podamo otrokom ter jim na ta način tudi malo bolj razložimo o sencah. Naučimo jih lahko tudi, da s soncem in senco, ki jo meče nek predmet, lahko izmerimo čas. Preden so ljudje poznali ure so tako merili čas. Kako vemo, kdaj je ura pet popoldne, če ni nobene ure v bližini? (Walpole, 1989)

2.9.6 SVETLOBA V SENČNEM GLEDALIŠČU

Kot vir svetlobe v senčnem gledališču lahko uporabimo ogromno možnosti in idej, odvisno od tega, kakšno vzdušje želimo ustvariti. V preteklosti so kot vir svetlobe uporabljali baklo, ogenj ali svečo, dandanes je to električno svetilo, ki svetlobo razprši. Za domačo uporabo je primerna že baterijska svetilka ali namizna svetilka, ki jo uperimo v steno ali platno. V gledaliških pretežno uporabljajo snope svetlobe iz reflektorja na stojalu, lutkar oziroma animator pa lahko obenem uporablja sekundarno svetilo kot recimo žepno svetilko, ki jo drži v roki. S tem, ko animator drži svoj vir svetlobe, lahko upravlja z njim sam ter tako spreminja lego senc na ekranu, kar ustvari še zanimivejšo predstavo. Pri večih lutkah in večih animatorjih je ureditev svetlobnih virov takšna, da za glavni vir postavijo nek skupen vir v ozadju, za manipuliranje s sencami lutk pa vsak od animatorjev drži v rokah svoj vir svetlobe. Kakšen bo prikaz senc na platnu, pa je odvisno tudi od vrste svetila ali vira svetlobe, pri sveči že migljanje plamena ustvari živost in dinamičnost lutke, medtem ko halogenska žarnica ne glede na oddaljenost lutke od platna poda najbolj ostro senco. V vrtcih in šolah se za hiter in enostaven prikaz senc na steni ali platnu največ uporablja grafoskop. Lutke, največkrat dvodimenzionalne, pa kar polagamo na svetlobno ploščo (Varvasovszky, 2000).

2. 10 IZDELAVA LUTKE IN ANIMACIJA

Otroci so sposobni že pri zelo nizki starosti uporabljati domišljijo in izdelati lutko iz nekih danih elementov, nekateri bolj samostojno kot drugi. Ob tem najbolj razvijajo ročne spretnosti, motorične sposobnosti, smisel za likovnost in umetnost, predvsem pa lahko spoznajo, opazujejo in občutijo razne materiale, teksture in barve (papir, karton, plastika, les, usnje, volna, ...). Obenem spoznavajo tudi razna orodja, ki so potrebna za izdelavo lutk ter predvsem kako varno ravnati z njimi. Izdelava lutk in igrač s strani otrok je zelo pomemben del otrokovega razvoja, saj ne le da razvija svojo kreativnost in spodbuja domišljijo, naučil se bo ustvariti nekaj novega, to ceniti in čuvati, vzgojitelji pa lahko s takšnim delom zasledimo, ali ima posamezni otrok kakšne težave, ki bi mu oteževale razvoj in napredek. Z opazovanjem pri delu pridemo do pomembnih ugotovitev (Lutka – idealna povezava didaktičnih smotrov. (b. d.). pridobljeno 21. 5. 2015, iz www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-lutke-didakticni-smotri.doc).

Pri seznanjanju otrok z lutkami in njihovo izdelavo moramo najprej razložiti osnovne pojme, kaj sploh lutka je in za kaj se uporablja, katere vrste obstajajo, iz katerega materiala so narejene ter kakšno osebnost imajo. Večinoma pa so te lastnosti povezane, saj lutka, ki je narejena iz pene, ne bi mogla imeti trde, grobe, hladne in nesramne osebnosti, saj je na otip mehka in gladka. Lutkovne osebnosti je treba prilagoditi njihovim izgledom, da bodo otroci zaznali in se naučili o mnogih različnih osebnostih. V svojem delu Šušteršič (2014) navaja različne primere npr.: »namizna lutka – groteskna likovnost – trd, grob, hladen material; ročna lutka – ljubka, otroška likovnost – mehek, topel material.« (Šušteršič, 2014, str. 37)

Pri senčnem lutkarstvu za črne sence uporabimo like, ki so narejeni iz debelejših materialov za poudarek grobosti, temačnosti lika, ki ga ponavadi predstavljajo. Nekaj, kar je nežnega in ženstvenega, bi težko uprizorili s temnimi in grobimi oblikami, saj bi lik tako izgubil osebnost. Za takšne uprizoritve raje uporabimo lahkotnejše materiale, kot so celofan ali folija, lahko je tudi vpeta med žičnatim okvirjem ter oblikami, dodamo malo barve s prosojnimi barvami, saj bo potem tudi senca takšnih likov barvna. Pri obeh izdelavah potrebujemo žilico za

umetnost ter smisel za upodobitev osebnosti, ki jo ustvarjamo, ter seveda dobro razvito fino motoriko (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006, str. 100).

Ob predstavljanju in uprizarjanju likov in njihovih osebnosti je pomembno tudi, kako se liki gibljejo. Pri tem nima glavne vloge animator, ki mora poskrbeti, da se gibanje lika in njegov predstavljen karakter ujemata. Priporoča se, da platno ni čisto napeto, saj si lahko tudi s platnom ustvarimo posebne učinke, ki dodatno prispevajo k dramatičnosti zgodbe in likom, ki jih uprizarjamo. V kolikor k vsemu naštetemu dodamo še glasbo, primerno prizorom, bo zares nastal izrazit kreativni dogodek, katerega se bodo otroci spominjali še dolgo in želeli še takšnih (prav tam).

Izražanje karakterja lika lahko dosežemo tudi z manipulacijo sence lika s tem, ko približujemo in oddaljujemo lutko od platna. V primeru, da jo približamo, robovi lutke postanejo ostrejši in jasno vidni, kar nakazuje na nekaj jasnega, vendar tudi manjšega. V primeru pa, da lutko odmaknemo od platna postanejo njeni robovi zamegljeni, nežnejši, nejasni, mehkejši, lutka sama pa večja. S takšno manipulacijo sence in posledično tudi osebnosti lutke ima animator moč prilagajati zgodbo, ki jo uprizarja (Varvasovszky, 2000).

Kot smo omenili se grafoskop v šoli največkrat uporablja za uprizarjanje senc. Mnogi učitelji svoje prosojnice opremijo z barvami, da je učencem snov bolj nazornejša in jasna. Tako lahko tudi za namene senčne lutkovne predstave uporabimo delce dvodimenzionalnih oblik in jih položimo direktno na svetlobno ploskev ter si na ta način ustvarimo okolje, sceno, nato pa z dvodimenzionalnimi lutkami, ki se ploskve ne dotikajo in imajo tako mehkejše robove uprizarjamo zgodbe (prav tam).

Marijana Županić Benić (2009) navaja stopnje izdelave senčnih lutk iz kartona:

1. skiciranje
2. prenos skice na karton
3. izrezovanje lika
4. spajanje delov
5. pritrjevanje vodil

6. priprava projekcijskega platna
7. priprava svetlobe.

2. 11 LUTKOVNA DEJAVNOST IN NJENI CILJI

Borota, Geršak, Korošec in Majaron (2006) navajajo naslednje široke možnosti za doseganje vzgojno- izobraževalnih ciljev:

- spodbujanje kreativnega izražanja,
- stimuliranje in povečanje domišljije,
- razvijanje spontanega besednega izražanja,
- izboljšanje govora in izgovorjave,
- razvijanje spretnosti pisanja in gladkega branja,
- pridobivanje občutka za vrednotenje literature,
- pridobivanje občutka za vrednotenje literature,
- medsebojno usklajevanje in razvijanje občutka za čas in prostor,
- spodbujanje otrokovega občutka lastne vrednosti,
- razvijanje samozaupanja in doseganje osebnega zadovoljstva,
- sproščanje strahov, agresije in frustracij na sprejemljiv način,
- razvijanje socialno-interakcijskih spretnosti,
- pridobivanje sposobnosti za reševanje problemov,
- izboljšanje fine motorike,
- opazovanje sveta z vsemi čutili (zapomniti si opazovano, nato ga obdelati in oživiti z lutkami),
- ovrednotenje dela.

Kasneje pojasnjujejo, da je proces, ki ga otrokom nudimo, bolj pomemben od izdelka in ne rezultat. V procesu ima otrok možnost, da sam ustvari lutko po svoji

meri, sodeluje pri oblikovanju zgodbe, z ostalimi vrstniki se dogovorijo čigava lutka in kdo bo prevzel katero vlogo, skupaj rešujejo probleme in na koncu predstavo uprizorijo. Z uporabo lutk za doseganje učnih načrtov se otrokom omogoči doseči v alinejah omenjene cilje (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2. 12 LUTKOVNA DRAMATIZACIJA

Med pripravami na predstavo otroci velikokrat mimogrede osvojijo marsikatero novo veščino, ki jih pod drugačnimi pogoji mogoče ne bi tako lahko. Pri tem ima veliko vlogo pedagog, ki mora otroke znati dodatno motivirati, saj je ravno motivacija tista, ki bo otrokom pomagala pri vseh skrbeh in ovirah glede predstave (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Pri sami izvedbi lutkovnih predstav velja pravilo, da imajo še večji učinek, če jih zaigramo skupaj z otroki ali pa jih spremljamo ob strani in jim asistiramo. Vsak otrok ima rad predstave in nastope. Nekateri so mogoče bolj sramežljivi, drugi si več upajo, vendar dokler so v skupini, jih ni strah ali sram, sprostijo se in pokažejo svoje talente (Zorec, 2007).

Zorec (2007) pravi: »Poleg čustvenega doživljanja in vzgojnih učinkov sodelovanje otrok pri izvedbi lutkovnih predstav krepi tudi njihovo samozavest in samopodobo nasploh.« (Zorec, 2007, str. 3)

Lutkovne predstave imajo še večji učinek, če jih zaigramo skupaj z otroki ali pa jim pomagamo, da jih zaigrajo sami. V bistvu vsi otroci radi nastopajo, resda so nekateri bolj pogumni kot drugi, a tudi običajno zelo sramežljivi otroci se skriti za odrom sprostijo in pokažejo svoje skrite vrline. Seveda pa to ne velja za vse — otrok nikdar ne smemo siliti v kakršno koli dejavnost, saj s tem naredimo več škode kot koristi (Zorec, 2007, str. 3).

2. 13 PRIPRAVA OTROK NA DRAMATIZACIJO

Priprava otrok na dramatizacijo v večih primerih ni potrebna. Otroci sami izrazijo željo po predstavi, saj se ta lahko zgodi čisto vsak igralni dan čisto spontano. Pomembno je, da odreagiramo vzpodbudno in jim povemo, da to zmorejo. Nesmiselno je, da jim naložimo kupe besed, ki si jih morajo zapomniti. Predstavo

spremljamo do nekega prizora, nato pa pustimo, da se razvija spontano, s pomočjo domišljije otrok. Povezava, ki jo otroci začutijo ob predstavi in dejansko predstavlja izmenjavo energije med nastopajočimi in občinstvom, velja za najboljšo obliko motivacije, četudi občinstvo predstavljajo starši, starejši otroci ali samo vrstniki iz sosednjih skupin (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2. 14 POMEN IGRE V RAZVOJU

Omenili smo že, da otrok skozi igro izraža samega sebe, svoja čustva, svoje tegobe in stvari, ki se dogajajo v njegovi okolici. Igra otroku nudi pomembno obdobje v življenju ter ga pripravi na kasnejše soočanje z vsemi vrstami čustev in situacij. Skozi igro otrok spoznava in razvija svoje telesne zmogljivosti, čedalje več si upa in se testira, preizkuša svoje meje, hkrati postaja čustveno bolj zrel in inteligen, kar dokazuje z željo po sodelovanju pri raznih nalogah, sodelovanju in medsebojni pomoči med vrstniki, skupnem delu za doseganje nekih zastavljenih ciljev, pridobiva nova poznanstva, izkušnje in znanja, pripravljen je na reševanje morebitnih notranjih stisk in zunanjih konfliktov na miren način, nauči se prilagajati, sprejemati kompromise in poslušati ter upoštevati druge in njihova mnenja in ideje (Ružič in Buzeti, 2011).

Po mnenju Ružič in Buzeti (2011) igra zlasti v predšolskem obdobju omogoča:

- razvoj gibalnih sposobnosti in spretnosti,
- spoznavni razvoj: razvoj občutenja in zaznavanja, razvoj govora, spoznavanj in raziskovanje okolja, reševanje problemov, razvoj domišljije in ustvarjalnosti, socialno kognicijo,
- osebni razvoj, razvoj avtonomnosti, spoznavanje sebe (oblikovanje samopodobe) in sveta (spoznavanje različnih vlog in vstopanje v svet odraslih),
- socialni razvoj, razvoj socialne kompetentnosti (sodelovanje, razumevanje in upoštevanje drugih), razvoj samokontrole (npr. impulzivnosti, agresivnosti), osvajanje družbenih pravil in norm,

- čustveni razvoj, sproščanje in izživljanje čustev (npr. doživljanje zadovoljstva, premagovanje strahu), premagovanje težav in konfliktov, uresničevanje želja, ...

Na predavanjih Lutkovno-gledališka vzgoja z metodiko iz leta 2007 smo naštevali pozitivne stopnje razvoja otrok ob igri z lutko:

- razvoj domišljije,
- razločevanje med fantazijo in realnostjo,
- razvoj pozitivne samopodobe in krepitev samozavesti,
- oblikovanje socialnih veščin,
- razvoj empatije,
- sprejemljiv način izražanja emocij,
- jezik neverbalne komunikacije, spodbuda za otrokov govorni razvoj,
- spodbujanje ustvarjalnosti,
- intelektualni vidik (vir: zapiski s predavanj Lutkovno-gledališka vzgoja z metodiko, 2007).

2. 15 OTROK IN PRAVLJICA

Naši otroci ne glede na njihov razvoj mišljenja in dojetanja pravljice in zgodbe dojemajo za svoje. Res je, da so zasnovane tako, da orisujejo vsakdanje dogodke, vendar jih vsak otrok individualno tolmači po svoje, tako pa razvija svoj oblikujoči se jaz. Skozi zgodbe se nauki prenašajo k otrokovemu zavestnemu, predzavestnemu in nezavednemu delu njegove duševnosti ter mu omogočajo, da si sam razvija osebnost, ko bo on pripravljen (Bettelheim, 1999).

Pri otrokovem odraščanju in razvoju se mu poraja neskončno veliko vprašanj in tudi stisk, na katere pa včasih zgodbe in pravljice podajo najbolj točen odgovor ali pa mu vsaj malo razsvetlijo znanje. Vsak dan se otrok med odraščanjem srečuje z notranjimi konflikti. Pravljice in zgodbe o tem pripovedujejo na način, ki je otroku bližje in ga nezavedno razume bolj (prav tam).

Bettelheim (1999) navaja: »Za pravljice je značilno, da neki eksistencialni problem prikažejo zgoščeno in jasno. Otrok se zato lahko spopade s samim bistvom problema, ki bi mu ga bolj zapletena zgodba zameglila. Pravljica vse situacije poenostavi. Njeni liki so jasno izrisani, podrobnosti pa so, če niso zares pomembne, izpuščene. Vse pravljичne osebe so prej tipi kakor značaji

Zaradi enostavnosti zgodbe, ki jo otrok razume ter lepimi ilustracijami je pravljica za otroka vsakdanje bogastvo. Ne le, da je odlična zabava, otroku ponudi nauk in sporočilo, ki je morda jasno samo njemu, obenem pa otrok ob zgodbi razvija svojo osebnost, četudi še ni dovolj dozorel, da bi razumel nauke zgodbe, je pravljica napisana tako, da otroku posreduje pomen na tisti ravni, na kateri je pripravljen dojemati. Vsaka pravljica pa ni primerna za vse otroke, zato so tudi klasificirane po letih in težavnosti, ravno zaradi kompleksnosti in količine podrobnosti, ki jih vsebujejo, in jih otrok mogoče ne bi razumel, kar se pokaže, ko izgubi zanimanje za poslušanje (Bettelheim, 1999).

Dandanes bodo na žalost tudi pravljice kmalu dobile svoj konec, saj jih izpodrivajo modernejša tehnologija in televizija, vendar se zaenkrat še vedno štejejo kot sestavni del otroške kulture (Korošec in Majaron, 2002).

3 NAMEN

Praktični del diplomske naloge zajema priprave, s katerimi smo načrtno izvajali dejavnosti v vrtcu. Namen diplomske naloge je z otroki v vrtcu izdelati senčne lutke in z njimi pripraviti lutkovno dramatizacijo.

3.1 CILJI

- Otroci samostojno odigrajo lutkovno dramatizacijo.
- Otroci so vsi enako motivirani za izdelavo lutk.
- Otroci med sabo sodelujejo.
- Otrok z veseljem izdelava senčno lutko in je pri tem ustvarjalen.
- Otrok samostojno odigra svojo vlogo v lutkovni dramatizaciji.
- Otrok spozna senčno gledališče.

3.2 POBUDA

Opažamo, da je v vrtcu moč zaslediti zelo malo dejavnosti, ki bi vključevale lutke. Odločili smo se, da otroke seznanimo s senčnimi lutkami, njihovo izdelavo, tehniko igranja in za zaključek projekta z njimi izdelamo lutkovno dramatizacijo. Želeli smo, da otroci začutijo lutke in izvejo nekaj več o njih.

4 METODOLOGIJA DELA

Za izvedbo praktičnega dela naloge smo uporabili deskriptivno metodo in kavzalno-eksperimentalno metodo pedagoškega raziskovanja. Delo je potekalo v skupini otrok starih 5—6 let. Predhodno smo naredili načrt dela in sestavili priprave. Izdelavo lutk in postopek nastajanja dramatizacije smo zabeležili s fotoaparatom, lutkovno dramatizacijo pa posneli s kamero.

5 PRAKTIČNI DEL

5.1 PRIPRAVA 1

PODROČJE: Dramska umetnost

ŠTEVILO OTROK: 20

TEMA: Senčno gledališče

ENOTA: Spoznavanje sence

GLOBALNI CILJI:

- Otrok spozna svetlobo.

CILJI:

- Otrok odrija in spozna lastnosti svetlobe: sence.
- Otrok odkriva in spozna neživo naravo.
- Otrok odkriva in spozna lastnosti predmetov (ne prepuščajo svetlobe).

METODE DELA: pogovor, razgovor, demonstracija, lastna aktivnost otrok, opazovanje, igra.

OBLIKE DELA: skupna, skupinska, individualna

PROSTOR: igralnica

SREDSTVA: platno, svetilka, fotografije, knjige o senčnih lutkah, grafoskop

PODROČJA/KORELACIJE: narava, družba, umetnost

METODIČNI POSTOPEK

Otroci sedijo v jutranjem krogu. Vzgojiteljica vodi razgovor o senci. Zastavlja jim vprašanja o tem ali so že videli senco, kje jo lahko vidijo, kako nastane, ali se je lahko dotaknejo. Otroke povabi k sodelovanju v igri Kdo je to? (glej priloga) in pripravi potrebne pripomočke (platno, svetilka). Vzgojiteljica otrokom pokaže fotografije in knjige o senčnih lutkah ter gledališču. S pomočjo grafoskopa otroci v igralnici ustvarjajo telesne sence.

Priloga 1:

S svetilko obsvetimo otroka, otroci na drugi strani platna ugotavljajo, prepoznajo prijatelja po obrisu sence.

EVALVACIJA:

Razgovor v jutranjem krogu se je pričel z vprašanjem: Kaj je Senca? Otroci so pravilno odgovorili na zastavljeno vprašanje, kar je bilo pričakovano glede na starost ter zrelost otrok. Vsi so navajali, da so sence že opazili vsepovsod. Prava miselna uganka je nastala ob zastavljenem vprašanju: Kako nastane senca? Slišali smo odgovore, kot so: »Stojiš zunaj in nastane senca.«. Kasneje sem jim predstavila nastanek sence na način, da smo zatemnili igralnico, s svetilko obsvetili enega od otrok in prišli do rezultata, da svetloba ne pride skozi telo, ampak nastane senca. Otrokom se je poizkus zdel zanimiv. Kasneje so z veseljem sodelovali v igri Kdo je to. Zanimanje je bilo veliko, zato smo jim omogočili, da so na vrsto za skrivanje za paravanom prišli vsi. Ugibanje jim je šlo zelo dobro od rok. Predvidevala sem, da bodo potrebovali več časa. Z zanimanjem so si ogledali knjige o senčnih lutkah. Spraševali so ali jih bomo tudi mi v skupini izdelali. Na koncu dejavnosti je sledilo ustvarjanje telesnih senc s pomočjo grafoskopa. Motivacije niso potrebovali. Zanimalo jih je, kako se naredijo živali iz fotografije, ki so jo zasledili med listanjem po literaturi o senčnih lutkah. Z demonstracijo sem jim pokazala, kako ustvariti senco psa, oni pa so sami z zanimanjem poizkušali. Poizkusili so ustvariti senco zajca. Eden od otrok je dobil zanimivo zamisel in ustvaril senco kače ter jo oživel s sikanjem. Ugotovili so tudi, da če se oddaljujejo od grafoskopa, se senca bolj vidi, ima ostre robove. Dejavnost ocenjujem kot za

otroke zelo zanimivo, predvsem igre, ker skozi njih otrokom lahko lažje predstavimo zastavljeni cilj, na sproščen način, otroku blizu.

Slika 12: Kdo je to?

Slika 13: Kdo je to?

Slika 14: Kdo je to?

Slika 15: Pregled literature

Slika 16: Telesne sence

Slika 17: Telesne sence

Slika 18: Telesne sence

Slika 19: Telesne sence

5.2 PRIPRAVA 2

PODROČJE: Dramska umetnost

ŠTEVILO OTROK: 22

TEMA: Senčno gledališče

ENOTA: Opazovanje sence

GLOBALNI CILJI:

- Spoznavanje nežive narave v njeni raznolikosti, povezanosti, stalnem spreminjanju.

CILJI:

- Otrok odkriva in spoznava neživo naravo.
- Otrok odkriva in spoznava lastnosti predmetov (ne prepuščajo svetlobe).
- Otrok odkriva in spoznava lastnosti svetlobe: sence.

METODE DELA: opazovanje, pogovor, demonstracija, lastna aktivnost, igra

OBLIKE DELA: skupna, skupinska/v parih

PROSTOR: Bregarjev dom, vrtčevsko igrišče

SREDSTVA: palica, manjši kamni, krede

PODROČJA/KORELACIJE: narava

METODIČNI POSTOPEK

Vzgojiteljica se z otroi odpravi na sprehod. Med sprehodom jih vzpodbudi k opazovanju senc v naravi. Skupaj si ogledajo sončno uro. Sledi igra s senco na vrtčevskem igrišču. Vzgojiteljica otroke vzpodbuja k opazovanju svoje sence, lovljenju prijateljeve in jih razvrsti v pare. V parih se poskušajo dotakniti prijateljeve sence, obrišejo jo s kredo, jo pobožajo. Skupaj z vzgojiteljico izdelajo sončno uro in opazujejo premike sence po časovnih intervalih.

EVALVACIJA:

Na sprehodu smo opazovali sence okoli sebe. Otroci so bili dobri opazovalci. Opazili so lastne sence, sence dreves, hiš, avtomobilov, prometnih znakov in podobno. Prispeli smo do domovanja dečka iz skupine, kjer imajo postavljeno sončno uro. Otroci so jo z zanimanjem opazovali. Razložila sem jim njeno delovanje. Po zaključenem sprehodu smo se odpravili na igrišče. Načrtovana dejavnost ni potrebovala dodatne motivacije. Poizkušali so ujeti prijateljevo senco, mu skočiti na glavo, ga pobožati po glavi sence in jo na koncu obrisali. Opazila sem, da so nekateri otroci sencam dodali tudi imena prijatelja, ki so ga obrisali. Nastale obrise senc smo si z otroki skupaj ogledali. Z veseljem so se hvalili: »Ta je moja!« Obrisovanje senc se je zaradi motiviranosti otrok odvijalo dalj časa. Na koncu smo na preprost način izdelali sončno uro, in sicer tako, da smo zapičili manjšo palico med plošče iz umetne mase, ki so položene na območju igral in na različne časovne intervale spremljali dolžino sence palice ter jo označili s kamnom. Otroke sem v nadaljevanju opazovala med prosto igro na igralih in zasledila, da so nekateri radovedno hodili opazovat premikanje sence palice, čeprav jih nisem poklicala, da jo pridejo opazovat.

Slika 20: Senca grma

Slika 21: Senca drevesa

Slika 22: Senca prometnega znaka

Slika 23: Telesne sence

Slika 24: Skok na senco

Slika 25: Obrisovanje sence

Slika 26: Obrisovanje sence

Slika 27: Senca prijatelja

Slika 28: Izdelana sončna ura

5.3 PRIPRAVA 3

PODROČJE: Dramska umetnost

ŠTEVILO OTROK: 23

TEMA: Senčno gledališče

ENOTA: Senčne lutke

GLOBALNI CILJI:

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.

CILJI:

- Otrok spozna senčne lutke.
- Otrok se seznanja z vsebino zgodbe Pod medvedovim dežnikom.
- Otrok izdelava senčno lutko in se z njo igra.

METODE DELA: pogovor, razgovor, demonstracija, lastna aktivnost otrok, igra

OBLIKE DELA: skupna, individualna

PROSTOR: igralnica

SREDSTVA: folija, alkoholni flomastri, škarje, lepilo, knjiga Pod medvedovim dežnikom, aplikacije, senčne lutke

PODROČJA/KORELACIJE: umetnost, jezik

METODIČNI POSTOPEK

Otroci sedijo v jutranjem krogu. Vzgojiteljica vodi razgovor o senčnih lutkah. Pokaže jim nekaj že izdelanih senčnih lutk. Predstavi jim tehniko manipuliranja. Ob aplikacijah si ogledajo primere senčnega gledališča. Otrokom predstavi literarno predlogo Pod medvedovim dežnikom. Najprej prebere zgodbo, nato jo zaigra s senčnimi lutkami. Otroci se z že narejenimi lutkami prosto igrajo. V

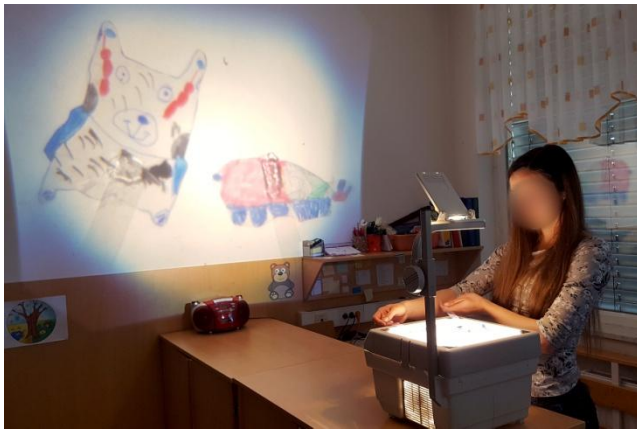
nadaljevanju vzgojiteljica poda navodila za izdelavo senčnih lutk, ki jih preizkusijo s prosto igro.

EVALVACIJA:

Razgovor o senčnih lutkah je potekal tako, da sem jim pokazala senčne lutke, po katerih so otroci hoteli takoj poseči, še preden sem jih predstavila. Pokazala sem jim dve vrsti senčnih lutk — narejene iz folije in iz kartona. Želeli so si takoj igrati z njimi, kar sem jim kasneje tudi omogočila. Večjo pozornost otrok so pritegnile lutke iz folije. Da bi dobili boljšo predstavo, kako bo izgledalo naše senčno gledališče, sem otrokom preko aplikacij pokazala izgled senčnega gledališča. Z zanimanjem so si jih ogledovali. Predstavila sem jim literarno predlogo Pod medvedovim dežnikom. Ugotovila sem, da je zgodbo od prej poznalo že kar nekaj otrok, kar nam je olajšalo delo. Na začetku sem jim jo prebrala, kasneje pa demonstrirala, zaigrala s senčnimi lutkami na grafoskopu. Vzpodbude k opazovanju niso potrebovali. Tudi sami so poizkusili igrati, vendar jih je bilo potrebno opozarjati glede smeri vodenja lutke, ker so bile vse lutke na začetku obrnjene na glavo ter nekaj posameznikov pa glede nežnega rokovanja z lutko. Izdelovanje lutk iz folije otrokom ni povzročalo večjih preglavic. Razumeli so navodila, si izdelali lutke in z veseljem zaigrali z njimi. Pri svojem delu so bili ustvarjalni. Pojavil se je problem z dodelitvijo vlog in posledično izdelavo lika iz zgodbe, ker jih je večina želela izdelati medveda, glavnega junaka zgodbe. Problem smo rešili na način, da so otroci izžrebali na listkih napisane vloge in si jih na takšen način sami izbrali.

Slika 29: Seznanitev z zgodbo

Slika 30: Dramatizacija zgodbe

Slika 31: Prosta igra

Slika 32: Izdelava senčnih lutk

Slika 33: Izdelava senčnih lutk

Slika 34: Izdelava senčnih lutk

Slika 35: Izdelava senčnih lutk

Slika 36: Nekaj primerov izdelanih senčnih lutk

5.4 PRIPRAVA 4

PODROČJE: Dramska umetnost

ŠTEVILO OTROK: 23

TEMA: Senčno gledališče

ENOTA: Igranje zgodbe Pod medvedovim dežnikom

GLOBALNI CILJI:

- Spodbujanje jezikovne zmožnosti (besedilo).

CILJI:

- Otrok prisostvuje preprosti lutkovni predstavi v vrtcu.
- Otrok se s književno osebo identificira in z lutko zaigra književno dogajanje.
- Otrok se uči samostojno pripovedovati.

METODE DELA: pogovor, lastna aktivnost otrok

OBLIKE DELA: skupna, skupinska

PROSTOR: igralnica

SREDSTVA: aplikacije, senčne lutke, grafoskop

PODROČJA/KORELACIJE: jezik, umetnost

METODIČNI POSTOPEK

V jutranjem krogu otroci obnovijo vsebino literarne predloge Pod medvedovim dežnikom. Vsebino zgodbe uprizorijo brez uporabe lutk. Vzgojiteljica formira skupine, ki zaigrajo vsebino zgodbe s pomočjo izdelanih lutk.

EVALVACIJA:

V jutranjem krogu smo obnovili vsebino zgodbe. Nekaj otrok je že poznalo zgodbo od prej in so tistim, ki se niso spomnili poteka dogajanja, pomagali oz. jih prehiteli z navajanjem manjkajočega dela zgodbe. Kasneje so otroci tudi sami poizkusili z igranjem vsebine zgodbe, sprva brez lutk. Sami so predlagali, da bi namesto dežnika uporabili metlo. V nadaljevanju smo se razdelili v več "gledaliških skupin". Vsaka skupina je dobila možnost, da je zaigrala. Nekaterim je šlo bolje, drugim slabše. Otroci so med seboj sodelovali, si prišepetovali. Občasno je bilo potrebno opozarjati glede tehnike vodenja lutk (od spodaj navzgor). Predviden časovni okvir igranja se je podaljšal. Koncentracija otrok je bila presenetljivo visoka. Posledično so bolj osvojili vsebino zgodbe. Na koncu smo se dogovorili glede organizacije predstave: kje bodo gledalci sedeli, katera od skupin si želi nastopati, obnovili pravila obnašanja v gledališču in podobno.

Slika 37: Obnovitev zgodbe brez lutk

Slika 38: Obnovitev zgodbe brez lutk

Slika 39: Prosta igra

5.5 PRIPRAVA 5

PODROČJE: Dramska umetnost

ŠTEVILO OTROK: 21

TEMA: Senčno gledališče

ENOTA: Lutkovna dramatizacija

GLOBALNI CILJI:

- Razvijanje izražanja in komuniciranja z umetnostjo.

CILJI:

- Otrok sodeluje pri preprosti lutkovni predstavi v vrtcu.

METODE DELA: skupna

OBLIKE DELA: otrokova lastna aktivnost

PROSTOR: igralnica

SREDSTVA: senčne lutke, grafoskop, stoli za občinstvo

PODROČJA/KORELACIJE: umetnost, družba

METODIČNI POSTOPEK

Vzgojiteljica z otroki pripravi igralnico za izvedbo senčne lutkovne dramatizacije.

Otroci zaigrajo lutkovno dramatizacijo s senčnimi lutkami.

EVALVACIJA:

Z nastalim rezultatom sem glede na čas, ki smo ga imeli na razpolago (teden dni), zelo zadovoljna. Otroci so med seboj veliko sodelovali, se nevsiljivo opozarjali, si prišepetovali. Pripovedovali so povsem samostojno. Deklica, ki je imela vlogo pripovedovalke, se je glede na zahtevnost teksta zelo dobro odrezala. Za pomoč je imela v rokah knjigo. Nastopajoči so bili med dramatizacijo pozorni na tehniko vodenja lutk. Mogoče bi jim dodatno spodbudo za igro predstavljala senca gozda, ki bi jo lahko imeli kot podlago na grafoskopu. Po drugi strani pa so zdaj lahko vso svojo pozornost usmerili predvsem na rokovanje z lutkami. Za pripravo lutkovne predstave so bili zelo motivirani. Močan dejavnik je bila pri tem tudi izbira zgodbe, saj le-to otroci zelo radi poslušajo. Zelo zainteresirano so se odzvali tudi otroci, ki so predstavo zgolj gledali, saj so bili pri gledanju povsem zatopljeni v predstavo.

Če bi imeli na razpolago več časa, bi se lahko na dramatizacijo še bolje pripravili in predhodno preizkusili s snemanjem s kamero. Tako jih ta ne bi motila in jim občasno preusmerjala pozornosti.

SKLEP

Praktični del diplomskega dela smo izvajali v vrtcu, v skupini otrok starih 5–6 let. Sodelovalo je 24 otrok. Predhodno smo si načrtovali dejavnosti in pripravili 5 priprav. Kot temelj za načrtovanje ciljev nam je služil Kurikulum za vrtce. Časovni okvir za izvedbo praktičnega dela je bil teden dni.

Seznanitev s senčnimi lutkami, izdelavo lutk in pripravo na lutkovno dramatizacijo smo izvedli z več smiselnimi pripravami otrok na le-to. Vseboval je skoraj vsa vzgojna področja po kurikulumu: umetnost (likovna – izdelava lutk), narava (spoznavanje sence), jezik (seznanitev z literarno predlogo, govor v dramatizaciji), družba (sodelovanje v dramatizaciji), gibanje (iskanje senc na sprehodu).

Osnovni namen je bil otrokom kolikor se da približati senčne lutke, jih seznaniti z njimi, jih izdelati in otroke pripraviti na lutkovno dramatizacijo. Opazamo, da je v vrtcu pomanjkanje dejavnosti, ki bi vključevale lutke. Želeli smo, da otroci lutke začutijo in pridobijo nekaj novega znanja o njih. Senčne lutke smo izbrali, ker so otrokom zelo zanimive in za uprizarjanje z njimi ne potrebujemo posebne, zahtevne tehnike vodenja.

Z delom smo pričeli tako, da smo sprva spoznali senco. Zastavljali smo jim vprašanja, kot so, ali so že videli senco, kje jo lahko vidijo, kako nastane, ali se jo je moč dotakniti. Prišli smo do spoznanja, da so otroci že opazili sence v naravi, da jih poznajo, vendar ne poznajo njihovega nastanka. Usmerili smo jih, da so sami s poizkusom, pri katerem smo obsvetili otroka, ugotovili, da svetloba ne prodira skozi otroka in tako nastane senca. Z veseljem so sodelovali v igrar s senco, ki smo jih načrtovali. Predvidevamo, da predhodno niso imeli možnosti igranja s senco in jim je bilo toliko bolj zanimivo. Področje senc je otroke zelo pritegnilo, kar je moč sklepati po tem, da so otroci med prosto igro v kotičku našli svetilko in z njeno pomočjo postali pravi raziskovalci. Obsvetljevali so različne predmete in opazovali nastale sence, se obsvetljevali med seboj in primerjali nastale telesne sence. Dognali so tudi, da če obsvetiš barvo (barvna blazina na tleh) se barva spremeni, posvetli. Vsebina literarnega dela Pod medvedovim

dežnikom je bila otrokom všeč. Izbrali smo jo, ker ima preprosto dogajanje in je ni težko razumeti. Dejstvo je, da otroci zelo radi prisluhnejo zgodbam, zato dodatne motivacije nismo potrebovali. Zgodbo so hitro osvojili in kasneje pri dramatizaciji niso imeli težav s tem, da ne bi vedeli, katero dejanje sledi.

Načrtovano delo smo zaključili z dramatizacijo zgodbe. Nastali rezultat ocenjujemo pozitivno. Otroci so med seboj sodelovali, se nevsiljivo opozarjali, si prišepetovali. Pripravili smo jih, da so samostojno uprizorili lutkovno dramatizacijo, kar je bil tudi eden izmed naših ciljev.

Predhodno načrtovane cilje smo uspešno uresničili. Otroke smo pripravili, da so dramatizacijo odigrali samostojno. Vse skupaj jim ne bi uspelo, če med seboj ne bi sodelovali tako, kot so. Skozi trajanje izvedbe praktičnega dela je prevladovalo sproščeno vzdušje in timski duh. Otroci so med seboj sodelovali, si pomagali. Vsi so bili enako motivirani za izdelavo lutk, saj jim je dodatno vzpodbudo dajal dogovor, da bomo z nastalimi lutkami priredili lutkovno dramatizacijo. Vsaka lutka je bila unikatna in je imela v sebi posebno moč, kot jo lutka vselej ima. Z veseljem so se pohvalili in pokazali, katera je njihova. Otroci so samostojno odigrali svojo vlogo v dramatizaciji.

S svojim delom smo zadovoljni. Mogoče bi bilo bolje, če bi imeli na razpolago več časa, da bi še bolj podrobno spoznali senčne lutke ter tako lutkovno dramatizacijo uprizorili še bolje. V veselje nam je, da smo otrokom omogočili, da so si pridobili nova znanja, obogatili njihovo igro, sami pa smo pridobili veliko novih izkušenj, ki jih bomo lahko uporabili pri nadaljnjem delu.

VIRI IN LITERATURA

- Bettelheim, B. (1999). Rabe čudežnega. O pomenu pravljic. Ljubljana: Studia humanitatis.
- Borota, E., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E. (2006). Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk. Koper: Pedagoška fakulteta.
- Bric, N. (2011). Likovnik v lutkovnem gledališču. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta, Likovna pedagogika.
- Challoner, J. (1988). Svetlo in temno. Grosuplje: Mondena — Založba d. o. o.
- Francis, P. (2012). Puppetry: A Reader in Theatre Practice. New York: Houndmills.
- Kokalj, T. (2002). Slamnati bikec (Gledališče v razredu). Radovljica: Didaktika.
- Korošec, H., Majaron, E. (Ur.) (2002). Lutka iz vrtca v šolo: [zbornik prispevkov iz teorije in prakse]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E. (1987). Senca, človekova neločljiva spremljevalka. *Pionir*, 43, 18—20.
- Majaron, E. (2000). Lutka – idealna povezava didaktičnih smotrov. Pridobljeno 21. 5. 2015, iz www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-lutke-didakticni-smotri.doc.
- Majaron, E. (2002). Lutka pri oblikovanju mladega človeka. V: Korošec, H. in Majaron, E. (Ur.), Lutka iz vrtca v šolo: [zbornik prispevkov iz teorije in prakse]. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E. (2006). Čarobna moč lutke. V: Borota, B., Geršak, V., Korošec, V. in Majaron, E. (Ur.), Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk (97-98). Koper: Pedagoška fakulteta.
- Majaron, E. in Korošec, H. (2006). Otrokov ustvarjanje z lutkami. V Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk (str. 97-140). Koper: Pedagoška fakulteta Koper.

Ružič, M. in Buzeti, M. (2011). Pomen igre za socialni in čustveni razvoj otroka. V M. Željeznov Seničar in E. Šelih (Ur.), *Socialni in čustveni razvoj predšolskega otroka* (str. 170-173). Ljubljana: MiB.

Svetlana, M. (2011). Pod Medvedovim dežnikom. Ljubljana: Mladinska knjiga Založba, d. d.

Šušteršič, M. (2014). Kako izdelati lutko. V *Izdelava lutke, lutka in lutkovna igra kot terapevtski in didaktični pripomoček* (str. 37-45). Maribor: Kulturno umetniško društvo Momento.

Trefalt, U. (1993). Osnove lutkovne režije. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.

Varl, B. (1995). Lutke na nitkah. Šentilj: Aristej.

Varl, B. (1995). Lutke na palici. Šentilj: Aristej.

Varl, B. (1997). Maske. Šentilj: Aristej.

Varl, B. (1997). Mimične lutke. Šentilj: Aristej.

Varl, B. (1997). Ploske lutke. Šentilj: Aristej.

Varl, B. (1997). Ročne lutke. Šentilj: Aristej.

Varvasovszky, L. (2000). Bremenski mestni godci. Šentilj: Aristej

Walpole, B. (1989). Svetloba. Murska Sobota: Pomurska založba.

Zapiski s predavanj. Lutkovno gledališka vzgoja z metodiko. (2007). Maribor. Pedagoška fakulteta

Zorec, D. (2007). Lutke iz domače delavnice. Grosuplje: Knjigca.

Županić Benić, M. (2009). O lutkama i lutkarstvu. Zagreb: Leykam international.